

УДК 339.9

М. В. Кирику,
асистент кафедри маркетингу, ДВНЗ «Криворізький національний університет»,
аспірант, ДВНЗ «Криворізький національний університет»

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ

М. V. Kyryku,
Teaching Assistant Marketing Department, SHEE "Kryvyi Rih National University",
Post-graduate student, SHEE "Kryvyi Rih National University"

INTERNATIONAL PRACTICE IN ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT OF THE REGIONS

В статті викладенні результати дослідження з питань аналізу світового досвіду державного регулювання та регіональної економічної політики України. Визначено, що характерною особливістю реалізації механізму управління регіональним інвестиційним розвитком в Україні є надмірна централізація фінансових та інвестиційних ресурсів. В Україні створилось деструктивне інституціональне середовище, яке призводить до неналежних показників економічного та соціального розвитку, що є перешкодою в забезпеченні економічної безпеки старопромислових регіонів. Вивчено світовий досвід вирішення загальних економічних та соціальних проблем старопромислових регіонів на прикладі районів з домінуванням вугільної промисловості. Виявлено можливості застосування світового досвіду державного регулювання в забезпеченні економічної безпеки старопромислових регіонів України.

The paper presents research results on the analysis of international experience of government regulation and regional economic policy in Ukraine. Excessive centralization of financial and investment resources was determined to be a characteristic feature of implementation of the controlling mechanism for managing regional development investment in Ukraine. Destructive institutional environment was created in Ukraine, which leads to poor performance of economic and social development. It is also an obstacle in economic security enforcement of an old industrial region. International experience, which deals with general economic and social problems of old industrial regions, is studied on the example of areas with the dominance of the coal industry. The possibilities of application of international experience of government regulation in security management of old industrial regions of Ukraine are defined.

Ключові слова: старопромисловий регіон, регіональна економічна політика, економічна безпека регіонів, регіональний інвестиційний розвиток, інституційне середовище, світовий досвід.

Keywords: old industrial region, regional economic policy, economic security of the region, regional investment development, institutional framework, international experience.

Постановка проблеми. Сьогодні можна спостерігати безпрецедентний технологічний відрив найбільш розвинутих країн світу, що досягли стадії формування постіндустріального суспільства. Вказане обумовлює усе більше відставання держав з трансформаційними економіками, що освоюють з різним ступенем успішності попередню індустріальну фазу розвитку [1]. До категорії відстаючих відносяться також і постсоціалістичні країни, надії яких на скорочення розриву з розвинутим світом не виправдуються ні в соціально-економічному, ні в технологічному відношенні. І хоча за роки ринкової трансформації економічна ситуація у більшості з цих країн істотно змінилася, вони ще досить далекі від бажаних стандартів „першого постіндустріального” і в цілому скоріше зблизилися з основною масою держав „третього” світу, що розвиваються. Сам процес системної трансформації ще продовжується, перехідний період далеко не завершений. У цій ситуації більш досяжною для них стає задача переходу економіки на режим стабільного стійкого розвитку, що доганяє, маючи на меті не наздогнати розвинуті країни, що абсолютно нереально, а хоча б наблизитися до них по окремих параметрах та стандартах, використовуючи як власні можливості модернізації економіки на інноваційній основі, так і переваги включення в глобальні і регіональні інтеграційні процеси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження особливостей державного регулювання забезпечення економічної безпеки на рівні регіону є суттєвою комплексною проблемою, для вивчення якої бракує результатів фундаментальних, науково-практичних та методичних розвідок.

Так, недостатньо дослідженні можливості створення вільних промислово-технологічних зон в старопромислових регіонах та способи подолання труднощів їх функціонування. Відсутні комплексні соціально-економічні дослідження наслідків реструктуризації вугільної галузі та шляхів вирішення соціальних проблем, які виникли внаслідок саме цих процесів.

Формулювання цілей статті. Метою написання статті є викладення результатів дослідження з питань аналізу світового досвіду державного регулювання забезпечення економічної безпеки старопромислових регіонів та вивчення можливостей його застосування в регіонах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Використання європейських здобутків вирішення проблем в старопромислових регіонах України мали фрагментарний характер, що було викликано перш за все недостатністю фінансування відповідних заходів та слабкою мотивацією населення до навчання, освоєння нових професій. Тому, прагнучи вирішити інвестиційні та соціально-економічні проблеми старопромислових регіонів, доцільно, на наш погляд, більш ефективно впроваджувати механізми державного регулювання їх вирішення, які відмінно себе зарекомендували в Європейських країнах. Адже, окремі країни Європи, стикнувшись з проблемою вжиття заходів для прискорення соціально-економічного розвитку старопромислових регіонів, напрацювали цікаві методики і рекомендації, які заслуговують на увагу, і частково можуть бути використані і в Україні.

Аналіз міжнародного досвіду дозволяє зробити висновок, що набір методів і важелів регулювання процесу забезпечення економічної безпеки на рівні регіонів залежить скоріше від конкретних економічних реалій та традицій управління економічним розвитком держави, ніж від соціально-економічних й інституціональних підвалин суспільства. Так, нині розвинуті країни з ринковою економікою (в тому числі країни „старого ЄС”) використовують різні адміністративні

обмеження, а країни колишнього соціалістичного табору (Китай, В'єтнам) активно використовують ринкові механізми. Зокрема, у Франції, Японії та Швеції сильними залишаються позиції прихильників активного державного регулювання, тоді як у Великій Британії та Італії перевагу віддають неоліберальним ідеям. Наприклад, у Франції та Японії, щороку розробляються плани державної інвестиційної стратегії, в яких чітко окреслюються напрями державного інвестування [3]. В той же час жоден з урядів країн Заходу не відмовився від здійснення структурної політики, були лише змінені її пріоритети та механізми. Для цього, як і раніше, використовуються бюджетно-податкові важелі [4]. Відмовившись у 70-80-х рр. XX ст. від допомоги (іноді повного утримання) не завжди рентабельних і навіть збиткових підприємств, уряди отримали можливість використати бюджетні кошти на розвиток найновіших галузей економіки, фінансування НДДКР, де частка державних витрат становить від 40 до 55%.

Цілком очевидно, що Україні, в якій регіональна економічна політика перебуває у стадії становлення, необхідно враховувати багатий досвід країн Європейського Союзу щодо її реалізації. Сучасна регіональна економічна політика країн ЄС інтегрована з інноваційною та науково-технологічною політикою, започатковується на спільних принципах економічного зростання на інноваційній основі [2]. Основними інструментами реалізації регіональної промислово-економічної політики в країнах ЄС визнано: програмування (формування програм) виходу з структурної кризи шляхом засвоєння новітніх технологій та виробів, перепрофілювання підприємств тощо, програмування виходу з структурної кризи, програмування розширення можливостей регіонів у сфері наукових досліджень і створення технологій [2].

У контексті заявленого предмета дослідження цікавим видається вивчення досвіду вирішення загальних економічних проблем старопромислових регіонів.

Одним з показових прикладів старопромислового регіону є райони з домінуванням вугільної промисловості у Великобританії, Німеччині та Польщі. Характерними рисами та наслідками реструктуризації вугільної промисловості у Великобританії були: незадовільний стан земель та слабо розвинута інфраструктура старопромислових регіонів; недостатній рівень кваліфікації кадрів працівників, що вивільнилися в процесі закриття вугільних підприємств; відсутність будь-яких інших промислових виробництв на території регіонів.

Вирішення соціальних проблем реструктуризації вугільної галузі здійснювалося в умовах державного обмеження впливу ринкових механізмів на економіку старопромислових регіонів. Найбільший розвиток отримали напрями щодо створення нових робочих місць, активізації підприємницьких ініціатив та стимулювання розвитку старопромислових територій. Так, близько 40% коштів Євросоюзу, отриманих Великобританією на підтримку старопромислових регіонів, було використано на розвиток підприємництва, а 30% – на розвиток територій.

Завдання щодо створення нових робочих місць і розвитку підприємництва покладалися на спеціально створенні для цього структурні фонди [5]. Найбільшу кількість нових робочих місць було отримано завдяки створенню нових підприємств (55% усіх нових робочих місць), проте одночасно здійснювався розвиток уже існуючих підприємств. Саме на їх долю припадає близько 45% нових робочих місць для забезпечення зайнятості шахтарів, що вивільнилися.

Значну кількість нових робочих місць (близько 40%) було створено у промисловому секторі економіки (з них на гірничу та хімічну промисловість припадало 7%). Проте їх найбільшу кількість (більше 60%) було сформовано у непромисловому секторі економіки, де за кількістю нових робочих місць пріоритетні позиції посіли капітальний ремонт та банківський сектор.

Порівняно незначна частка вивільнених шахтарів (12%) були працевлаштовані службами зайнятості. Їх переважна більшість (46%) пройшли перекваліфікацію, а близько 40% мали пряме фінансування створення та розвитку власного бізнесу.

Значний вплив на вирішення соціальних проблем старопромислових регіонів Великої Британії мали недержавні закордонні інвестиції, на долю яких припадало $\frac{3}{4}$ загального обсягу фінансової підтримки старопромислових регіонів. Їх освоєння значним чином було спрямовано на створення базової інфраструктури, відродження земель та розвиток інноваційних промислових технологій. Відсутню на рішення інвесторів щодо розміщення власних коштів на території старопромислових регіонів впливали такі чинники: наявність довгострокових стратегій місцевого розвитку (34%); фінансова зацікавленість (27%); стан соціальної та економічної інфраструктури шахтарських міст (25%); наявність висококваліфікованої робочої сили (21%) тощо.

У Німеччині вирішення соціально-економічних проблем реструктуризації вугільної галузі здійснювалося у декілька етапів. На першому етапі широкого поширення набули методи спеціальної економічної підтримки, які передбачали дотації підприємствам вугільної галузі, субсидії працівникам вугільної галузі, що вивільнилися, та заходи з їх перекваліфікації. Одночасно було розроблено та впроваджено систему державних заходів щодо недопущення соціальних та економічних ускладнень реструктуризації вугільної галузі, спрямованих на формування багатогалузевої економіки старопромислових регіонів, на модернізацію вугільної, металургійної, хімічної промисловості, важкого машинобудування й оновлення асортименту продукції цих галузей.

У подальшому акцент у державній політиці було зроблено на стимулюванні розвитку підприємств, що належали старопромисловим галузям економіки та формуванні об'єднань високотехнологічних підприємств. Фінансова підтримка на цьому етапі була спрямована на створення нових робочих місць, розвиток малого та середнього бізнесу; покращення екологічного стану вугільних регіонів; створення нових наукомістких виробництв; підвищення рівня кваліфікації працівників та освіти населення. Значний соціальний та економічний ефект мали локальні програми розвитку, які фінансувалися за рахунок коштів структурних фондів Європейського Союзу. У межах цих регіональних програм малим та середнім підприємствам було надано безповоротні інвестиційні субсидії від 5 до 23% вартості проекту та позики, які компенсували 50% вартості проекту і поверталися лише наприкінці його реалізації.

У Польщі серед заходів, спрямованих на вирішення соціальних питань реструктуризації вугільної галузі, додатково до вищезгаданих широке поширення мав економічно обґрунтований достроковий вихід шахтарів на пенсію, пов'язаний із закриттям вугільних підприємств. Він передбачав надання шахтарям, яким до виходу на пенсію залишається не більше 5 років, добровільної відпустки протягом 5 років із збереженням 75% місячного доходу. Обов'язковий характер мала аналогічного змісту відпустка працівникам, яким до виходу на пенсію залишається 3 роки. Тим працівникам, яким до виходу на пенсію залишалось більше 5 років, пропонувалася розширений перелік варіантів соціального захисту. Звертає на себе увагу гарантоване працевлаштування вивільнених працівників з ліквідованих шахт, яким залишилось до пенсії не більше 2 років, на інші діючі шахти.

Особливої уваги з досвіду Польщі потребує налагоджений та чітко діючий механізм відстеження соціальних та економічних наслідків реструктуризації вугільної галузі, моніторингу господарської діяльності функціонуючих шахт, систематичного аналізу переліку гірничотехнічних професій, які не користуються попитом на ринку праці, та стимулювання зростання обсягів підготовки фахівців у сфері обслуговування. Завдяки системі державних заходів політика зайнятості шахтарів сприяла вирішенню низки соціальних проблем реструктуризації вугільної галузі та мала певні позитивні наслідки. Проте актуальними залишилися певні проблеми з працевлаштуванням працівників, оскільки значна їх кількість витрачає кошти на працевлаштування не за призначенням та не має постійної роботи.

Реструктуризація вугільної галузі у країнах Східної Європи відбувалася протягом 10-15 років у межах загальноекономічного реформування та в умовах необхідності адаптації вугільної галузі до ринкових умов. Вирішення соціальних проблем реструктуризації вугільної галузі здійснювалось переважно із залученням закордонних інвесторів, що передбачало: формування привабливого для інвесторів іміджу країни в цілому та вугільних регіонів зокрема, створення нормативно-правової бази залучення інвестицій та впровадження спеціальних режимів інвестиційної діяльності; забезпечення гарантовано стабільних умов здійснення підприємницької діяльності та вільного обігу капіталу, товарів, послуг; формування високоякісної інфраструктури шахтарських регіонів; розвиток системи освіти та підтримку високого кваліфікаційного рівня робочої сили [1].

Принциповими положеннями політики ЄС щодо розвитку старопромислових регіонів та вирішення соціальних проблем реструктуризації вугільної галузі є: пріоритетне працевлаштування працівників, що вивільнилися з ліквідованих вугільних шахт та підприємств, функціонування яких пов'язано з вугільною промисловістю; створення нових робочих місць, перекваліфікація кадрів, розвиток соціальної інфраструктури шахтарських міст, недопущення зниження доходів населення; розвиток малого та середнього підприємництва; піднесення культури самозайнятості населення; залучення інвестицій та розвиток корпоративного підприємництва; впровадження інноваційних наукомістких виробництв, розвиток рекреаційного сектора і туризму на території старопромислових регіонів; організація суспільних робіт; сприяння переселенню шахтарів та їхніх сімей в інші регіони країни. Всі відповідні заходи соціально-економічного характеру здійснювалися в умовах доступу до структурних фондів ЄС.

Загалом реструктуризація вугільної галузі у країнах Західної Європи здійснювалася протягом 30-40 років та значною мірою була обумовлена конкуренцією імпортерів нафти. Акценти у вирішенні соціальних проблем були зроблені на об'єднанні приватного та державного капіталу, створенні організаційно-управлінських

структур різних правових форм, діяльність яких спрямовувалась на проектне фінансування розвитку малого підприємництва, створення малих виробничих підприємств та фінансування венчурних проектів [2]. Найбільшого розвитку у країнах Західної Європи набули заходи щодо створення нових робочих місць та розвитку підприємницьких ініціатив. Джерелами фінансування були Програми розвитку Європейського Союзу.

Іншою характерною особливістю реалізації механізму управління регіональним інвестиційним розвитком в Україні є надмірна централізація фінансових та інвестиційних ресурсів. З цієї проблемою у попередні часи стикалися і розвинуті країни. Бюджетно-фінансова децентралізація як напрям реформування політики стимулювання розвитку регіонів є залежною від розподілу повноважень та їх узгодження між виконавчою та представницькою владою. Для оцінки ступеня бюджетно-фінансової децентралізації використовують показник частки регіональних (місцевих) рівнів управління у доходах і видатках консолідованого бюджету. У більшості країн світу ці показники зростають. Відносно стабільною залишається ситуація у невеликій групі країн (Данії, Бельгії, Німеччині, Нідерландах), у деяких країнах частка бюджетів місцевих органів підвищувалась (в Іспанії, Португалії, Італії, Франції, Люксембурзі), а в деяких знижувалась (у країнах ЦСЄ, Швеції, Швейцарії, Великобританії). Відносне зниження частки місцевих видатків у країнах ЦСЄ не може розглядатися як послаблення децентралізації, більшою мірою воно пояснюється принциповими змінами розрахунків. Що стосується старих країн ЄС, то воно пояснюється або звуженням державного сектора (наприклад, внаслідок приватизації муніципальної власності), або скороченням суспільних видатків.

Світовий досвід також свідчить, що одним з головних чинників, який визначає рівень розвитку економіки регіонів та ринкових відносин у регіоні, забезпечує його економічну безпеку, є рівень розвитку інституціонального середовища [3]. Приміром, в Україні створилось деструктивне інституціональне середовище, яке призводить до неналежних показників економічного та соціального розвитку, існування соціальної нерівності, корупції. Спираючись на досвід країн Центральної та Східної Європи можемо стверджувати, що усуненню цих недоліків сприятиме розвиток ефективних інститутів регулювання та інститутів розвитку ринкової інфраструктури (інформаційно-обслуговуючої, грошово-кредитної інфраструктури та торговельно-посередницького сегменту). Отже, однією з пріоритетних сфер стимулювання економічної діяльності на рівні регіону має стати саме інституціональний розвиток, без якого неможливе створення та підтримка функціонування життєздатної соціально орієнтованої економіки ринкового типу.

При дослідженні міжнародного досвіду державного регулювання забезпеченням економічної безпеки на рівні регіонів особливо актуальним є питання взаємоузгодження інвестиційної та інноваційної політики. Оскільки регіони мають різний рівень розвитку науково-технічного та інноваційного потенціалу, мають бути запропоновані й різні сценарії їхнього використання, для чого необхідне застосування різних інструментів стимулювання інвестицій та їх спрямування у пріоритетні сфери.

Приєднання до Євросоюзу нових країн з гіршими показниками економічного та інвестиційно-інноваційного розвитку послабляє в цілому позиції Європи в змаганні за світове лідерство. Очевидно, погіршення ситуації в цій сфері стало приводом для прийняття пропозицій з проблем активізації інвестиційно-інноваційної політики в розширеному ЄС. Вони були сформульовані в документі „Інноваційна політика: сучасні підходи в контексті Лісабонської стратегії”, де для ЄС виділені наступні пріоритети:

- поліпшення інноваційного середовища шляхом посилення інноваційної складової всіх напрямків національних політик і їхньої інтеграції;
- стимулювання ринкового попиту на інновації і використання концепції „лідуючих” ринків, що передбачає підтримку ринків, найбільш сприйнятливих до нововведень;
- стимулювання інновацій у державному секторі, подолання бюрократичного консерватизму державної адміністрації;
- посилення регіональної інноваційної політики.

У цьому контексті корисним буде досвід країн ЦСЄ, в яких усвідомлюють, що інноваційна діяльність повинна поширюватися не тільки на розвинуті в промисловому відношенні райони, хоча їм дотепер віддавався безумовний пріоритет, але і на більш віддалені від центра території, тобто стати складовою частиною національної регіональної політики [1].

На практиці такий підхід уже реалізується в рамках формування мережі вільних промислово-технологічних зон у прикордонних районах Чехії, Словаччини, Угорщини (при цьому за еталонний був узятий досвід Австрії і Німеччини). Мета їхнього створення полягає у забезпеченні умов для розгортання в цих районах малого і середнього підприємництва, що орієнтоване у тому числі на впровадження інновацій. У складі регіональних інноваційно-промислових зон передбачається також формування технологічних парків для розгортання інноваційної діяльності. Під відповідні проекти інвесторам виділяються земельні ділянки, оснащені інженерними мережами (підведення води, газу, каналізації і т.п.), що можуть бути ними приватизовані або взяті в оренду на привабливих умовах.

Місцеві еліти з ентузіазмом підтримують такі проекти, справедливо вважаючи, що завдяки створенню нових робочих місць з'являться чималі фінансові ресурси у вигляді стягнутих податків і відрахувань у бюджеті місцевих територій [2]. Приміром, одна з таких зон на кордоні Чехії з Австрією обладнана на рівні вищих стандартів, і вважається, що в неї вигідно і безпечно вкладати солідні кошти саме через існування сучасної інфраструктури. Крім того, в зоні є відкритий доступ до внутрішніх ринків (ринок сировини, праці і збуту), налагоджені комплексний сервіс і консультаційні послуги, а інвесторам гарантуються низькі виробничі витрати.

З огляду на ефективність таких особливих анклавів, Угорщина, наприклад, збільшила їхнє число до 125 (станом на початок 2007 р.). Великі автомобілебудівні й електронні ТНК („Audi”, „Opel”, IBM, „Nokia”, „Philips”, „Flextronics” та ін.) розмістили свої підприємства в саме таких промислових зонах по всій країні, особливо їх багато уздовж автомагістралі Відень-Будапешт і в самому Будапешті (на столицю припадає 11% таких підприємств). При цьому імпорт іноземними інвесторами сучасних технологій, а також машин і устаткування для виробничих цілей звільнений від митного обкладання і ПДВ.

Незважаючи на те, що ці зони в основному орієнтовані на іноземних інвесторів, виробничо-технологічною діяльністю там можуть займатися і місцеві компанії, що роблять ставку на розвиток експорту. Їм надається пільговий режим, тобто виробництво фактично субсидується. У підсумку місцеві виробники виграють у ціновій конкуренції, тому що повністю звільнені від витрат на сплату мита і кількох інших податків [2]. Крім того, субсидується і постачання вітчизняної продукції на підприємства цих зон, оскільки їм наданий статус експортних.

Досвід діяльності вільних промислових зон в Угорщині, Чехії і Словаччині показує, що вони стають важливим фактором структурної перебудови національної промисловості і її адаптації до стандартних норм ЄС, що в остаточному підсумку веде до зростання конкурентноздатності й експорту. Особлива роль приділяється малим і середнім підприємствам. Формуються так звані мережі по обміну досвідом (Networks of excellence), тобто програми координації національних наукових досліджень і розробок з реальною віддачею в науковій, економічній і промисловій сферах.

У Євросоюзі розраховують, що активне залучення регіонів країн Центральної та Східної Європи в європейські процеси об'єднання науково-дослідних, виробничих і фінансових ресурсів прискорить створення в рамках співтовариства цілісного багаторівневого науково-виробничого комплексу з тісними взаємозв'язками на фірмовому, державному і наддержавному рівнях. Саме він, за задумом ідеологів ЄС, повинно перехопити ініціативу в американських транснаціональних компаній у справі активізації інвестиційних процесів у промислово-інноваційній сфері.

Висновки. Таким чином, використати світовий досвід державного регулювання в забезпеченні економічної безпеки старопромислових регіонів необхідно для збільшення обсягів залучення інвестицій в старопромислові регіони.

Для цього потрібно розробити довгострокову стратегію місцевого розвитку, регіональні програми розвитку малих та середніх підприємств, комплекс пріоритетів і заходів яких би реально відповідав потребам місцевого малого бізнесу й регіональної економіки, покращити стан соціальної та економічної інфраструктури розвитку підприємництва (бізнес-центрів, інкубаторів, інноваційних та консалтингових центрів, венчурних фондів тощо).

Потрібно також сприяти розвитку нових виробничих зон шляхом оперативного розгляду питань про землевідведення, будівництво доріг, ліній електропередач та каналів водопостачання та водовідведення, вживати заходи з підвищення інноваційної культури населення, спрямовувати міжнародну технічну допомогу на розв'язання актуальних соціально-економічних та екологічних проблем, сприяти зайнятості населення (включаючи цільове фінансування програм перекваліфікації та професійного розвитку трудових ресурсів).

Держава повинна формувати багатогалузеву економіку старопромислових регіонів України, модернізувати вугільну, металургійну промисловість, важке машинобудування й сприяти оновленню асортименту продукції цих галузей та формуванню об'єднань високотехнологічних підприємств.

Література.

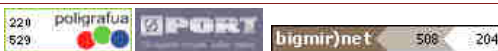
1. Кліменко Б. Використання моделі німецького бюджетного федералізму в Україні / Б.Кліменко, С.Гречана//Економіка України. – 2011. - №6. – С.44-51.
2. Крючкова І.В. Структурні чинники розвитку економіки України: монографія/І.В. Крючкова. – К.: Наукова думка. – 2010. –317 с.
3. Гаврилюк О.В. Інвестиційні фонди: сутність і напрями діяльності/ О.В. Гаврилюк// Фінанси України. – 2012. -№11. –С.43-50.

4. Мельник В.М. Фіскальна політика в умовах фінансової кризи /В.М. Мельник// Фінанси України. – 2011. – 216 с.

References.

1. Klimenko, B. and Hrechana, S. (2011), "Vykorystannya modeli nimets'koho byudzhethnoho federalizmu v Ukrayini", *Ekonomika Ukrainy*, vol.6, pp.44-51.
2. Kryuchkova, I.V. (2010), *Strukturni chynnky rozvytku ekonomiky Ukrainy*, Naukova dumka, Kyiv, Ukraine, p.17.
3. Havrylyuk, O.V. (2012), "Investytsiyni fondy: sutnist' i napryamy diyal'nosti", *Finansy Ukrainy*, vol.11, pp.43-50.
4. Mel'nyk, V.M. (2011), "Fiskal'na polityka v umovakh finansovoyi kryzy", *Finansy Ukrainy*, p.216.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"